

Column

Menno Schilthuizen
Pelgrim in Parijs

Ik slof nu al meer dan een half uur over de stoffige weggetjes van de Jardin des Plantes en tussen de gebouwen van het Muséum National d'Histoire Naturelle. Ik heb 'Les Statues du Jardin des Plantes' (verkrijgbaar in de museumwinkel) doorgebladerd en de plattegrond van het Parijse park nauwkeurig bestudeerd. Pijlen wijzen me naar de indrukwekkende standbeelden van Lamarck en Buffon en met het boekje in de hand weet ik de weg te vinden naar nog eens 25 bustes. Maar die ene waarnaar ik eigenlijk op zoek ben, van entomoloog René Jeannel, blijft onvindbaar.

Foto: Menno Schilthuizen

Voor de derde keer steek ik de Rue Buffon over en dwaal tussen de slecht onderhouden gebouwtjes van het dorpje van zoölogisch-geologische laboratoria. De bewaker, die me vanuit zijn hok bij de hoofdingang al een tijdje argwanend gadeslaat, kan me ook niet verder helpen. Maar dan wandelt een andere bewaker langs, die het verlossende woord spreekt: 'Oh, ja, er staat nog een standbeeld achteraan de parkeerplaats, in de hoek, achter die blauwe *camion*'.

En inderdaad. Verscholen achter de vrachtwagen ligt nog een rommelig hoekje van de binnenplaats van het entomologiegebouw, gevuld met bergen bouwpuin, een tuinschuurtje en geparkeerde auto's. En daar midden tussenin, omkraagd door een wilde vegetatie van bijvoet, akkerklokjes en opschietende essen, en met een paar houten vlonders ertegenaan, staat de buste van een somber besnord heerschap, een gift van de Roemeense regering bij het overlijden van Dr. René Jeannel (1879-1965), als 'hommage à son oeuvre magnifique en entomologie, biospéologie, zoogéographie, evolution'.

Afgaand op oude foto's zag Jeannel er in werkelijkheid vriendelijker uit dan de onverzettelijke held die de Roemeense beeldhouwer – ongetwijfeld een ervaren sociaal-realist – ervan gemaakt had. Niettemin verdienen zowel buste als de man zelf meer aandacht dan ze krijgen op deze vergeten uithoek van het Parijse museumterrein. Want Jeannel was een van de grondleggers van de studie van grotteninsecten.

Tijdens zijn medicijnenstudie in Toulouse raakte hij geïnteresseerd in grottenkevers en begon als hobby met het exploreren van de vele kalksteengrotten in Zuid-Frankrijk. Ergens in deze periode (misschien na het ontdekken van twee nieuwe keversoorten in de Grotte d'Oxibar, door Abeille de Perrin beschreven als *Bathyscia Jeanneli* en *Aphaenops Jeanneli*) moet hij zijn interesse voor de medicijnenstudie zijn kwijtgeraakt en in plaats daarvan hebben besloten om fulltime bioloog te worden.

Gelukkig maar. In 1905 raakte Jeannel bevriend met de Roemeense bioloog Emile Racovitza, en samen begonnen ze een studie aan de evolutie van troglobionten, extreem aangepaste grottendieren. En passant werden ze zelf ook een soort troglodieten, want in de eerste 17 jaar van hun samenwerking exploreerden ze maar liefst 1400 grotten in Zuid-Europa en Noord-Afrika. Later werden ze directeursduo van een nieuw biospeleologisch instituut in Cluj (vandaar dat Roemeense standbeeld) tot Jeannel in 1927 neerstreek in Parijs, waar hij hoogleraar in de entomologie en uiteindelijk ook museumdirecteur werd.

... daar, omkraagd door een wilde vegetatie en met een paar houten vlonders ertegenaan, staat de buste van René Jeannel ...

Ondanks die leidinggevende posities, bleef Jeannel tot zijn dood een hardwerkend taxonoom, die zich soms dagen achtereen in zijn werkkamer barricadeerde als hij met een project bezig was. In 1911, toen zijn proefschrift (641 pagina's, 657 tekeningen) verscheen over de groep grottenkevers die we nu *Leptodirini* noemen, had hij al 30 artikelen op zijn naam staan. En daar voegde hij gedurende de rest van zijn werkzame leven nog eens 500 aan toe, samen uiteindelijk 20.000 bladzijden – grotendeels over grotten- en bodemkevers (*Leiodidae*, *Pselaphinae*, *Carabidae*) en allemaal met eigen kundige illustraties.

Vanwege de Nederlandse bodemgesteldheid en geologische geschiedenis ontberen we hier die cavernicole wonders waar Jeannel zo verliefd op was. In kelders, konijnenholten en Limburgse kalksteengroeven vind je soms wel wat vertegenwoordigers van dezelfde taxa, maar de soorten die Jeannel 'ultra-evolué' noemde (bleek, blind, en vaak met lange en dunne antennes en poten en een gezwollen achterlijf) ontbreken in ons land vrijwel geheel. Toch mogen de Nederlandse collecties bogen op een niet onaanzienlijke vertegenwoordiging van zuidelijke troglobionte insecten. Het zijn tenslotte, ook voor verzamelaars uit de lage landen (of misschien wel juist voor hen), fascinerende voorbeelden van wat evolutie vermag – iets waar Jeannel als eerste de entomologische wereld alert op maakte.

Een alertheid, trouwens, die sindsdien niet is verslapt. De evolutiebiologie van grotteninsecten maakt een duidelijke bloeitijd door. Wie in de bibliografische databestanden zoekt naar citaties naar entomologische literatuur over grotteninsecten ziet dat die momenteel exponentieel aan het toenemen zijn. Des te meer reden dus om bij uw volgende bezoek aan het Parijse museum ook eens een bedevaartje naar Jeannels verwaarloosde standbeeld te maken. Maar neem dan wel een kapmes mee.

Menno Schilthuizen is onderzoeker bij Naturalis Biodiversity Center en hoogleraar kenmerkevolutie en biodiversiteit aan de Universiteit Leiden. menno.schilthuizen@naturalis.nl